

Bastioner, Sträckningsmur och varvmur i Karlskrona

Karlskronas första stads- och befästningsplan uppgjordes av Erik Dahlberg, ritades av Karl Magnus Stuart och stadsfästes av kung Karl XI den 21 mars 1683.

Stadsplan 1683

Planen innebar bl.a., att hela Trossö inklusive Björkholmen och Stumholmen omgavs av en befästningsmur med tillhörande bastioner och skansar. Detta omfattande befästningsverk kom

dock aldrig att byggas. Men i övrigt gäller planen till stora delar ännu i dag. Det stora torget, de breda huvudgatorna och strålgatorna runt torget är bevis på detta.

En ny stads- och befästningsplan signerad Erik Dahlberg fastställdes av kungen 1694 och det är den som ligger till grund för den sträckningsmur med tillhörande bastioner, som skulle innesluta örlogsvarvet på södra Trossö. Ett sammanhängande system från östra till västra Trossö skulle byggas och detta skulle kompletteras med befästningar på Lindholmen och österut samt två friliggande bastioner och skansar, bastion Kungshall på Kungsholmen (numera en del av Stumholmen) i öster och skansen Göta Lejon på Björkholmen i väster.

Arbetena startade redan på 1690-talet. Försvarsverket blev dock aldrig fullbordat enligt Dahlbergs ritning.

Stadsplan 1694

Bastioner

Aurora

Bastion Aurora

Aurora är den enda av de ursprungliga bastionerna, som i dag finns kvar. Den stod klar 1706. Bastionen sträckte sig längre åt väster än i dag, vidare omslöt det närliggande området av en mur mot varvsområdet och sjösida så att "borggård" bildades. Topografin var annorlunda, där stranden gick i utkant på muren och intill sängpersedelförrådet (proviantmagasinet), vilket då låg i anslutning till vattnet.

Åren 1859–1864 pågick byggnad av "Nya sjukhuset" med läkarbostället. Därmed revs en del, den västra, av bastion Aurora fram till infarten till Amiralitetskyrkan.

Achilles

Bastionen Achilles låg ungefär, där ingången till kasern Najaden från Vallgatan nu ligger. De sista spåren försvann när nuvarande kasern Najaden byggdes på 1890-talet. Kasernen stod klar 1895.

Wachtmeister

Resterna av bastionen försvann i slutet av 1700-talet, efter att kyrkobygget för nya Amiralitetskyrkan påbörjades i mitten av 1700-talet. En minnessten är idag uppsatt i Klockstapelparken.

Bastion Wachtmeister, minnessten

Hector

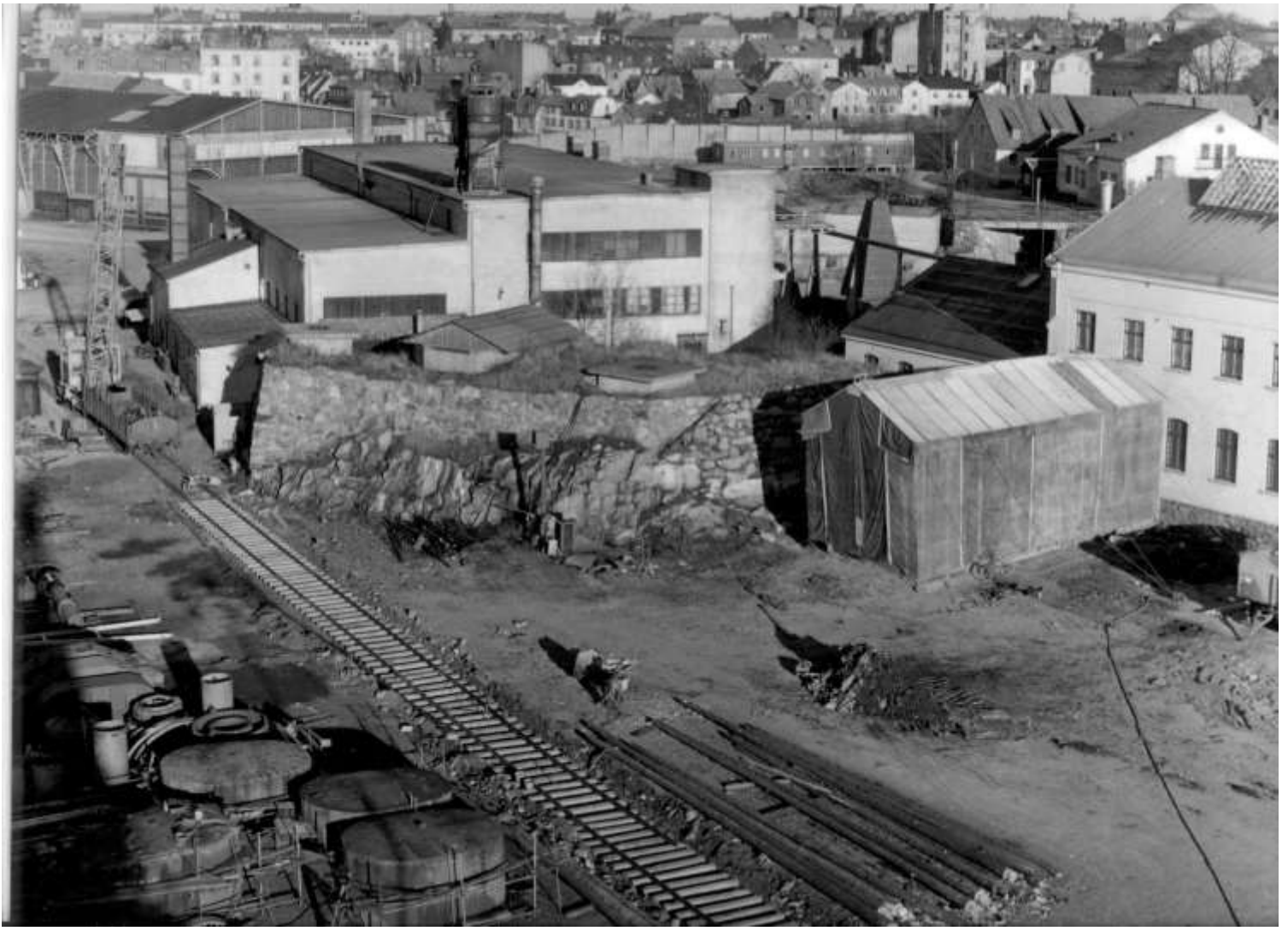
Bastionen projekterades, men uppfördes aldrig. Den skulle ha legat ungefär i hörnet av Varvsgatan och Arklimästaregatan, d.v.s. där muren i dag slutar.

Aeolus

Inte heller bastion Aeolus uppfördes. Den skulle ha legat ungefär i hörnet av f.d. Teatergatan (där varvets skrovhall nu ligger) och Styrmansgatan, den del av Styrmansgatan som sedermera fick namnet Baggensgatan (ursprungligen Baggsgatan).

Drottninghall

Bastionen låg vid västra sidan av varvets nuvarande skrovhall (jämför Drottninghallskajen). Rester av bastionen fanns kvar in på 1970-talet

Bastion Drottninghall. Foto Lennart Bergquist

Sträckningsmuren

Sträckningsmuren på Vallgatan. Arkivbild

Med början vid Aurora skulle bastionerna och mellanliggande mur utgöra ett slutet försvarssystem. Sträckningsmuren uppfördes med början på 1690-talet. Idag finns rester av muren kvar norr om Sjöofficersmässen och mellan Konstapelsgatan och Arklimästaregatan. Mellan Konstapels- och Arklimästaregatorna gick tidigare en gata omedelbart norr om muren, Alarmgatan. Som förberedelse för murbygget revs och flyttades ett antal hus, som kom att i knappt etthundra år skulle bli en ödetomt innan för den planerade muren. Här kom Chapmans boställe att byggas. (Se tidskriften nr 1-2019).

Sträckningsmuren vid Sjöofficersmässen

Bastioner och skansar på Lindholmen m.m.

Neptunus

Bastion Neptunus på Lindholmen

Neptunus låg på Lindholmens nordvästra del. I Bastion Neptunus inryms idag den s.k. Galjonslunden med galjonsfigurer, stävprydnader och akterskeppsprydnader från pansarskepp.

Galjonslunden med galjonsbilder. Arkivbild

Castor

Castor låg på Lindholmen vid Repslagarbanans östra ände. Vissa spår återstår. Del av bastionen kom att användas som skjutbana för eldhandvapen.

Bastionen Castor på Lindholmen

Söderstjärna

På ön Söderstjärna, numera sammanfylld med Lindholmen, låg skansen med samma namn och som till stora delar är bevarad. Skansen är idag ombyggd och utnyttjas av Räddningstjänstskolan.

Bastion Söderstjärna

Pollux

Skansen Pollux låg ursprungligen på ett litet skär öster om Söderstjärna. Delar av skansen återstår. Skansen har under stora delar av 1900-talet används som provskjutningsstation för ammunition av olika slag. Ett omfattande saneringsarbete pågår sedan några år på platsen.

Bastion Pollux på Söderstierna

Mellan Pollux och den lilla befästa ön Smörasken (Havsfrun) var en sträckningsmur planerad. Som en första åtgärd i bygget sänktes fem skepp i den blivande sträckningen. På Smörasken skulle byggas ett Kruthus och den lilla ön kallas på vissa äldre ritningar för Krutholmen. Vare sig mur eller kruthus byggdes. Smörasken fick under 1800-talet roll som avlusningsstation och kallades då i folkmun för Lusasken.

Smörasken

Friliggande bastioner och skansar

Kungshall

Utposten i öster utgjordes av bastion Kungshall, som byggdes på ön med samma namn, numera genom utfyllnad förenad med Stumholmen. På de äldsta kartorna kallas ön för Kungsholmen. Bastionen är så gott som helt bevarad. Mitt i bastionen byggdes på 1790-talet Kungshallsmagasinet, ett centralt proviantförråd, som var i bruk in på 1980-talet.

Bastion Kungshall på Stumholmen

Göta Lejon

Utposten i väster utgjordes av skansen Göta Lejon, som låg på Björkholmen vid Saltö sund, där varvsmuren nu slutar. Platsen kallas än idag Skansaberget. Namnet Göta Lejon överfördes sedan på bostadsområdet innanför varvsmuren, rivet 1969.

Bostadsområdet byggdes ursprungligen på 1860-talet som kronofängelse, vilket var i bruk fram till första världskriget. Gatan upp till fängelset, nuvarande Chapmansgatan, hette tidigare Fängelsegatan.

Göta Lejon revs, när varvsmuren från Saltö sund till Västerudd byggdes på 1830-talet.

Varvsmuren vid Chapmansplan

Varvsmuren

Från Västerudden på Trossö fram till Björkholmen och Saltösund byggdes under åren 1830–1838 Varvsmuren. Det är inte en befästningsmur utan helt enkelt ett ovanligt högt industristaket byggt i sten. Några ryska krigsfångar, som skulle varit med om att bygga muren, fanns inte i Karlskrona vid denna tid. Möjligen kan vissa krigsfångar varit med vid bygget av den äldsta delen av Sträckningsmuren på Trossö. Varvsmuren är ett helt vanligt entreprenadarbete.

Varvsmuren med meningslös förbudsskylt

Mellan Trossö och Björkholmen, ett område som successivt fylldes ut mellan åren 1756 och 1914, ligger Chapmansplan, som den korrekta benämningen är. Vi Karlskroniter kallar planen för Oskuldsparken. Nu hajar många läsare till, men detta namn kommer av, att på ovan nämnt fängelse fanns såväl korttids- som långtidsfångar. Korttidsfångarna, som var dåtidens lösdrivare, fick vistas på Chapmansplan, medan långtidsfångarna vallades bakom muren. Korttidsfångarna var Oskulden och långtidsfångarna Skulden. Fan´ trot´ sa Rellingen!

Olle Melin